
**C.Y.S.A.G. - CYNGOR YMGYNGHOROL SEFYDLOG
AR ADDYSG GREFYDDOL
14/06/17**

Yn Bresennol:

Aelodau Cyngor Gwynedd : Y Cyngorwyr Menna Baines, Judith Mary Humphreys, Elin Walker Jones, Paul J. Rowlinson, R. Medwyn Hughes, Dewi Wyn Roberts.

Cristnogion a chrefyddau eraill: Cynrig Hughes (Yr Annibynnwyr), Elizabeth Roberts (Undeb Bedyddwyr Cymru)

Athrawon: Miriam Amlyn, Cathryn Davey

Swyddogion: Mai Bere (Swyddog Gwella Ansawdd Addysg Cynorthwyol a Chlerc CYSAG) a Glynda O'Brien (Swyddog Cefnogi Aelodau).

GwE: Bethan James (Ymgynghorydd Her)

Ymddiheuriadau: Y Cyng. Mike Stevens, Dr. Gwyn Lewis (Eglwys Bresbyteraidd Cymru), Eirian Bradley-Roberts (Yr Eglwys Gatholig), Alwen Watkin, Heledd Jones (Undebau Athrawon)

1. GWEDDI

Agorwyd y cyfarfod gyda gweddi gan Mr Cynrig Hughes.

2. ETHOL CADEIRYDD

Penderfynwyd: Ethol y Cyngorydd Paul J. Rowlinson yn Gadeirydd i'r pwyllgor hwn am y flwyddyn 2017/18.

3. ETHOL IS-GADEIRYDD

Penderfynwyd: Ethol y Cyngorydd Elin Walker Jones yn Is-gadeirydd i'r Pwyllgor hwn am y flwyddyn 2017/18.

4. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Ni dderbyniwyd datganiad o fuddiant personol gan unrhyw aelod oedd yn bresennol.

5. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion o'r pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 9 Mawrth 2017 fel rhai cywir.

6. HUNAN ARFARNIADAU YSGOLION

- (a) Tywysodd y Swyddog Gwella Ansawdd Addysg Cynorthwyol yr Aelodau drwy daflen a gyflwynwyd yn nodi crynodeb o ganfyddiadau ysgolion gan dynnu sylw bod 5 ysgol gynradd, ac 1 ysgol uwchradd wedi eu harolygu gan ESTYN yn ystod tymor y Gwanwyn 2017.
- (b) Tywyswyd yr Aelodau drwy hunan arfarniadau Ysgolion Glanymôr, Talysarn, Bro Hedd Wyn, Llanllyfni a Bro Tegid.

Canmolodd Ymgynghorydd Her Gwe ysgolion Gwynedd am ei parodrwydd i rannu eu hunan arfarniadau o addysg grefyddol ac addoli ar y cyd gan bwysleisio mai un o gyfrifoldebau CYSAG ydoedd monitro safonau addysg grefyddol. Eglurwyd y ceisir derbyn yr hunan arfarniadau gan ysgolion yn ystod y tymor arolygiad neu yn fuan ar ôl hynny. Gan nad yw addysg grefyddol yn bwnc cwricwlwm cenedlaethol, gwelir o'r hunan arfarniadau bod yr ysgolion yn cyflawni gofynion maes llafur Cytûn sydd yn cael ei lunio yn lleol gan CYSAG.

O'r hunan arfarniadau a gyflwynwyd gwelwyd bod ysgolion wedi barnu bod y safonau, y ddarpariaeth addysg yn dda a'r addoli ar y cyd yn bodloni'r gofynion statudol. Cyflwynwyd hunan arfarniad Ysgol Llanllyfni yn seiliedig ar waith dros gyfnod hir ond cyfeiriwyd at adroddiad arolygiad diweddar ESTYN oedd yn nodi nad oedd y ddarpariaeth yng nghyfnod allweddol 2 yn bodloni gofynion y maes llafur cytun yn llawn. Bydd yr ysgol yn llunio camau gweithredu er mwyn mynd i 'rafael â'r gwaith a hyderir y gwelir CYSAG gynnydd ac engreiffiau o waith ym mis Hydref.

Cyfeirwyd at y materion gwella a nodwyd gan yr ysgolion:

- Ysgol Glan y Môr yn awyddus i helpu bechgyn gyflawni gwell safonau mewn addysg grefyddol drwy ddatblygu llythrennedd, darllen ac ysgrifennu.
- Ysgol Talysarn yn awyddus i sicrhau bod y disgyblion yn gallu dangos cynnydd wrth astudio crefyddau amrywiol; sicrhau bod addysg grefyddol yn cael ei graffu gan Banel Cwricwlwm yr Ysgol yn rheolaidd
- Ysgol Bro Hedd Wyn yn awyddus i sicrhau bod y Cyfnod Sylfaen yn cael profiadau mwy eang a chyfoethog

Mewn ymateb i ymholiad ynglyn â threfniadau monitro CYSAG, eglurodd yr Ymgynghorydd Her y gwneir hynny fel a ganlyn:

- Craffu ar ganlyniadau allanol ym mis Hydref neu yng nghyfarfod y Gwanwyn
- Pori trwy adroddiadau arolygiadau
- Gwahodd ysgolion i gyflwyno hunan arfarniadau gan sicrhau bod y cynnwys yn arfarnol ac yn feintiol
- Gwahodd ysgolion i roi cyflwyniadau ar y gwaith a wneir ar lawr y

dosbarth

O safbwynt gofynion addoli ar y cyd, esboniwyd ei fod i'w gynnal yn ddyddiol, ond nad oes rheidrwydd i'r Gwasanaeth fod dorfol, gall ei gynnal mewn dosbarthiadau ac nad oedd amser penodol ar ei gyfer. Yn unol â'r ddeddf rhaid i'r sesiwn fod yn bennaf gristnogol gyda chais i ysgolion fod yn sensitif i grefyddau eraill. Eglurwyd bod hawl gan rhieni i eithrio plant o addoli ar y cyd fel mae hawl ganddynt i'w heithrio o ddosbarthiadau addysg grefyddol. Mae hawl gan Ysgol i fod yn gristnogol mewn addoli ar y cyd ond o safbwynt addysg grefyddol, nid gwaith ysgolion yw gneud y plant yn grefyddol.

Yn hanesyddol ac yn draddodiadol prin iawn ydoedd sefyllfaoedd lle ceir staff yn gwrthod arwain addoli ar y cyd mewn ysgolion, a nodwyd bod stoc o adnoddau defnyddiol wedi eu cyhoeddi ar gael i helpu staff arwain. Yn ogystal, ceir ysgolion yn gwahodd arweinwyr crefyddol lleol i arwain sesiynau addoli ar y cyd gydag ysgolion yn croesawu'r cyswllt hwn. Hefyd, nodwyd bod rhai ysgolion yn gwneud defnydd ac yn gwerthfawrogi cynllun "Agor y Llyfr" lle ceir criw o gyfeillion yn adrodd stori neu actio stori feiblaidd i ddisgyblion.

PENDERFYNWYD: Derbyn a nodi cynnwys yr arolygiadau a'r hunan arfarniadau a gofyn, yn unol â'r drefn, i'r Swyddog Gwella Ansawdd Addysg Cynorthwyol, anfon llythyr at yr ysgolion uchod yn nodi gwerthfawrogiad CYSAG o'r ymdrechion a wneir gan yr ysgolion i gyrraedd y graddau.

7. A. CYFLWYNIADAU

(a) Eglurodd yr Ymgynghorydd Her ei bod wedi gwahodd y bedair athrawes ganlynol i roi cyflwyniad i'r Pwyllgor ar waith addysg grefyddol y cyfnodau allweddol:

Nia Hughes, Ysgol Talysarn	-	Cyfnod Sylfaen
Heulwen Jones, Ysgol Bro Hedd Wyn	-	CA2
Miriam Amlyn	-	CA3
Heledd Jones	-	CA4

ond yn anffodus, oherwydd anhwylder ac amryfusedd ynglyn â lleoliad, dwy athrawes oedd yn bresennol.

(b) Croesawyd Nia Hughes o Ysgol Talysarn, Athrawes Cyfnod Sylfaen a oedd yn gyfrifol am addysgu addysg grefyddol i ddosbarthiadau Meithrin, Derbyn, Blwyddyn 1 a 2. Derbyniwyd cyflwyniad diddorol ganddi a gwelwyd engreiffiau da o waith a wneir yn Ysgol Talysarn yn seiliedig ar elfennau iaith, profiadau, empathi, gwasanaethau boreuol, a.y.b.

Nodwyd bod y Cyfnod Sylfaen yn gofyn am fedrau sylweddol gan athrawon sef i ddilyn y plentyn, gosod ardaloedd gwahanol yn yr ystafell ddosbarth ac i gyd yn seiliedig ar eu profiadau.

Mewn ymateb i ymholiad gan Aelodau unigol, nodwyd mai prin iawn ydoedd gwybodaeth plant meithrin am storiâu beiblaidd ar gyrraedd yr ysgol ac nad oedd yr ysgol yn cydweithio hefo'r Eglwys a'r Capel yn Nhalysarn. Ychwanegwyd ei bod yn her i rai ysgolion sydd yn awyddus i ddefnyddio adnoddau lleol ond nad oedd bob tro yn hawdd os nad oedd cymunedau'n gyfoethog o addoldai a chymunedau

ffydd.

Nododd Aelod wrth edrych i'r dyfodol ar drefniadaeth addysg yn ardal Bangor, y byddai'n syniad i'r Pwyllgor hwn roi mewnbwn i'r trafodaethau fel bo unrhyw ysgol newydd yn gynhwysol o safbwynt ystyriaeth i gefndiroedd ffydd poblogaeth Bangor.

- (c) Croesawyd Miriam Amlyn o Ysgol Eifionydd (sydd yn aelod o CYSAG fel cynrychiolydd Undeb NASUWT), i rannu gwybodaeth o gyflwyno'n draws-gwricwlaidd fel Pennaeth Adran Addysg Grefyddol.

Nodwyd bod y sefyllfa ychydig yn wahanol yn y sector uwchradd a'r pwnc yn cael ei gyflwyno am awr yr wythnos yn CA3 ac yn amrywio o ysgol i ysgol gyda phrofiadau y disgyblion yn wahanol ond ar y cyfan cyflwynir wers arferol academaidd i'w dysgu am grefydd.

Gwelwyd uned o waith wnaethpwyd efo Blwyddyn 7 ar y pwnc Hindwaeth ac o hynny adeiladu cyfres o wersi am ffyrdd o addoli, addoliad a'r adeiladau. Yn deillio o'r gwaith, bu i 85 disgybl greu ffilm a dangoswyd engraifft i'r Pwyllgor. Tynnwyd sylw bod pwyslais yn y sector uwchradd fel yn y sector ar ddatblygu gwaith sy'n datblygu medrau trawsgwricwlaidd (llythrennedd, rhifedd a chymhwysedd digidol) a'r athrawon yn cydweithio'n llwyddiannus fel bo'r gwaith yn plethu'n gywir ac yn cyfrannu at addysg grefyddol.

Penderfynwyd: Derbyn, nodi a llongyfarch yr athrawon am y cyflwyniadau diddorol a diolch iddynt am eu gwaith a'u hymroddiad i'r pwnc.

B. DIWEDDARIAD GAN YMGYNGHORYDD HER GwE

- (i) Cyflwynwyd i'r Aelodau

- Llyfryn o dan y teitl "Rydych yn ymuno â'ch CYSAG lleol"
- Maes Llafur Cytun Gwynedd a Môn
- Dyfodol Llwyddiannus

- (ii) Cwrs TGAU Astudiaeth Crefyddol Newydd

Cyfeiriwyd at y ffaith bod athrawon Addysg Grefyddol rhanbarth GwE, dan arweiniad Mefys Jones, Pennaeth Adran Addysg Grefyddol Ysgol Syr Thomas Jones, Amlwch, wedi cyfarfod deir gwaith ac wedi derbyn arweiniad gan arbenigwyr allanol ynglyn â'r uchod. Cytunwyd i rannu'r gaith o baratoi adnoddau rhyngddynt a fydd ar gael ar wefan GwE. Nodwyd ymhellach o safbwynt cwrs Safon Uwch Astudiaeth Crefyddol, bod Mefys Jones wedi cydlynu cydweithio rhwng athrawon Gwynedd a Môn.

Mewn ymateb, nododd cynrychiolydd yr Athrawon bod y cwrs yn swmpus ac y byddai'n profi'n heriol gan bod yr oriau a ddynodir ar y fanyleb i'w gyflwyno yn amrywio o ysgol i ysgol. Yn deillio o'r drafodaeth awgrymwyd y dylid ysgrifennu at y Cydbwyllgor Addysg ynglyn â diffyg adnoddau cyfrwng cymraeg a hefyd llythyru â holl ysgolion Gwynedd i sicrhau bod athrawon ar draws y sir yn cael yr amser a dynodwyd gan CBAC er mwyn cyflwyno a chwblhau'r cwrs TGAU newydd.

- (iii) Addysg Grefyddol a'r cwricwlwm newydd

Nodwyd bod Addysg Grefyddol yn rhan o faes dysgu a phrofiad y Dyniaethau a bod 4 diben i'r cwricwlwm ac yn sail pop peth:

- Dysgwyr uchelgeisiol, galluog sy'n barod i ddysgu gydol eu hoes;
- Cyfranwyr mentrus, creadigol sy'n barod i chwarae eu rhan yn llawn yn eu bywyd a'u gwaith;
- Dinasyddion egwyddorol, gwybodus sy'n barod i fod yn ddinasyddion i Gymru a'r byd;
- Unigolion iach, hyderus sy'n barod i fyw bywyd gan wireddu eu dyheadau fel Aelodau gwerthfawr o gymdeithas.

Esboniwyd bod grwp o ysgolion arloesol yn gyfrifol am ddatblygu'r maes hwn. Hyd yma, maent wedi ymchwilio i gwricwla gwledydd eraill ac wedi derbyn arweiniaid gan arbenigwyr allanol. Bu i pob grwp geisio amlinellu hyd a lled y maes dysgu a phrofiad ac i ystyried beth yw "syniadau mawr" y pwnc. Nodwyd nad oedd unrhyw benderfyniad wedi ei wneud eto parthed asesu. Bydd y medrau trawsgwricwlaidd yn parhau – llythrennedd, rhifedd a chymhwysedd digidol.

Nododd yr Ymgynghorydd Her ei bod wedi mynychu un cyfarfod o'r grwp Dyniaethau fel cynrychiolydd Cymdeithas CYSAGau Cymru ac wedi cyflwyno'r ddogfen "Beth yw addysg grefyddol dda"? i Manon Jones, Swyddog Llywodraeth Cymru sy'n hwyluso'r grwp Dyniaethau. Rhannwyd y ddogfen ddrafft gydag Aelodau CYSAG er gwybodaeth.

(iv) ESTYN

Tynnwyd sylw bod ESTYN wedi nodi mewn rhai arolygiadau ysgol bod y ddarpariaeth addysg grefyddol yn wan a deallir y bydd ESTYN yn cynnal arolygiad thematig o "Addysg Grefyddol CA2 a CA3 ac yn debygol o ymweld â chroes doriad o tua 20 ysgol ar draws Cymru. Cyflwynodd yr Ymgynghorydd Her daflen 'Canllawiau allweddol ar gyfer addysg grefyddol yn ysgolion cynradd' i sylw'r aelodau er mwyn canfod eu cymeradwyaeth cyn ei rannu gydag athrawon cynradd.

(v) Addoli ar y Cyd

Tynnwyd sylw ac annogwyd Aelodau'r Pwyllgor i gymryd golwg ar y ddwy ddeiseb ganlynol ar wefan Cynulliad Cenedlaethol Cymru, sydd wedi eu sbarduno gan bobl ifanc:

- Cael gwared ar y rhwymedigaeth ar ysgolion i gynnal gweithredoedd addoli crefyddol
- Cadw canllawiau presennol ar gyfer Gwasanaethau Crefyddol

(vi) E-gylchgrawn Addysg Grefyddol CA3

Yn ogystal tynnwyd sylw'r Pwyllgor at y cylchgronnau isod ar wefan Hwb:

- Rhifyn 1: Rhoi Organau
- Rhifyn 2: Ffoaduriaid
- Rhifyn 3: Rhyfel a Heddwch

Penderfynwyd: (a) Derbyn, nodi a diolch i'r Ymgynghorydd Her am y diweddariad fel amlinellir uchod a chymeradwyo'r daflen 'Canllawiau Allweddol ar gyfer addysg grefyddol' ar gyfer athrawon cynradd.

(b) Gofyn i Glerc CYSAG lythyru fel a ganlyn:

- (i) at y Cydbwyllgor Addysg i sicrhau bod ysgolion yn derbyn adnoddau cyfrwng cymraeg mewn da bryd ar gyfer cyflwyno'r cwrs TGAU Astudiaeth Crefyddol newydd**
- (ii) at holl ysgolion Gwynedd gan ofyn iddynt sicrhau bod amser dynodedig priodol ar gael i gyflwyno a chwblhau'r cwrs newydd**

8. CYMDEITHAS CYSAGau CYMRU

(a) Cofnodion cyfarfod diwethaf

Cyflwynwyd cofnodion drafft cyfarfod diwethaf o'r Gymdeithas a gynhaliwyd ar 3 Mawrth 2017.

Nodwyd y cynhelir cyfarfod nesaf y Gymdeithas uchod ar 7 Gorffennaf 2017 yn Wrecsam a bod hawl i CYSAG Gwynedd enwebu un cynrychiolydd o blith yr Aelodau Etholedig, un cynrychiolydd o blith yr enwadau ac un cynrychiolydd o blith yr athrawon i fynychu'r cyfarfodydd hyn.

(b) Cyflwynwyd enwebiadau ar gyfer Pwyllgor Gwaith ac Is-gadeirydd Cymdeithas CYSAGau Cymru .

Penderfynwyd: (a) Derbyn a nodi cynnwys y cofnodion.

(b) Nodi y cynhelir cyfarfod nesaf y Gymdeithas ar 23 Mehefin 2016 yn Rhyl.

(c) Gofyn i Ymgynghorydd Her GwE fwrw pleidlais ar ran CYSAG Gwynedd fel a ganlyn:

**Pwyllgor Gwaith: Gill Vaisey
Alison Lewis**

Is-gadeirydd Gill Vaisey

Dechreuodd y cyfarfod am 2:00 pm a daeth i ben am 3.50 pm

CADEIRYDD